

Ingmar Bergman

Ingmar Bergman

Ingmar Bergman (1966)

Prawdziwe imię i nazwisko	Ernst Ingmar Bergman
Data i miejsce urodzenia	14 lipca 1918 <u>Uppsala</u>
Data i miejsce śmierci	30 lipca 2007 <u>Fårö</u>
Zawód	<u>reżyser</u> , <u>scenarzysta</u> , <u>producent filmowy</u>
Lata aktywności	1944–2005

Ernst Ingmar Bergman (ur. 14 lipca 1918 w Uppsali, zm. 30 lipca 2007 na wyspie Fårö) – szwedzki reżyser filmowy i teatralny, scenarzysta oraz producent filmowy. Uważany za jednego z najbardziej wpływowych twórców w historii kina^[2].

Życiorys

Studiował literaturę i historię sztuki na uniwersytecie w Sztokholmie. Swoją karierę rozpoczął jako reżyser teatralny. W latach 1944–1946 był dyrektorem Teatru w Helsingborgu, 1946–1949 Teatru w Göteborgu, 1952–1958 Teatru w Malmö, 1963–1966 Królewskiego Teatru Dramatycznego w Sztokholmie. Zadebiutował w filmie w latach 40., najpierw jako scenarzysta, potem jako reżyser. W latach 50. zaczął realizować filmy według własnych scenariuszy. Początkowo był bardzo ograniczany przez producentów; jego styl i zainteresowania

dopiero się krystalizowały. Pod koniec lat czterdziestych przyjął praktykę przygotowywania przedstawień teatralnych w sezonie zimowym, a kręcenia filmów w letnim, stąd zapewne częsty motyw krótkiego, północnego lata w jego filmach, np. *Letni sen*, *Wakacje z Moniką*, *Uśmiech nocy*, *Milczenie*. W okresie dyrekcji w Malmö uformowała się grupa aktorów, w skład której wchodził: Max von Sydow, Gunnar Björnstrand, Bibi Andersson, Harriet Andersson, Ingrid Thulin, a z którymi współpracował zarówno w teatrze, jak i na planie filmowym.

W jego twórczości scenicznej wyodrębnić można kilka kręgów tematycznych i związanych z nimi preferencji repertuarowych, a więc autorów i sztuki, do których powracał po wielokroć. Szczególnie chętnie inscenizował dramaty Henryka Ibsena: *Peer Gynt*, a zwłaszcza te, poświęcone problematyce kobiecej psychologii: *Nora*, *Hedda Gabler*. Od Augusta Strindberga przejął sadomasochistyczne piętno relacji pomiędzy kobietami i mężczyznami: *Panna Julia*, *Sonata widm*, *Gra snów*, obecne także w inscenizacjach dramatów Tennessee Williamsa *Tramwaj zwany pożądaniem*, Edwarda Albee’ego *Kto się boi Virginii Woolf?*, Georga Büchnera *Woyzeck*, Yukio Mishimy *Madame de Sade*. Osobny krąg tematyczny stanowią inscenizacje szekspirowskie: m.in. *Król Lear*, *Wieczór Trzech Króli* – ten ostatni spektakl, Królewskiego Teatru Dramatycznego w Sztokholmie, z Bibi Andersson w roli Violi, pokazano w Warszawie w czerwcu 1975. Motywy przemocy i okrucieństwa wojny obecne były zarówno w inscenizacjach *Makbeta* oraz *Kaliguli* Alberta Camusa, jak i niektórych filmach np. *Hańba*. W Królewskim Teatrze Dramatycznym wyreżyserował również *Iwonę, księżniczkę Burgunda* Witolda Gombrowicza z Erlandem Josephsonem w roli Króla, pokazaną w Krakowie w październiku 1996 roku. Reżyserował również w teatrze muzycznym: od *Wesołej wdówki* Franza Lehára po *Żywot rozpustnika* Igora Strawińskiego, a w filmie zaadaptował *Czarodziejski flet* Wolfganga Amadeusa Mozarta w formie osiemnastowiecznego przedstawienia w dworskim teatrze w Drottningholmie. Jego reżyseria teatralna odznaczała się przywiązywaniem szczególnej wagi do pracy z aktorem oraz dbałością o dopracowanie scenicznych detali.

Sukcesy filmów *Uśmiech nocy*, *Siódma pieczęć* i *Tam, gdzie rosną poziomki* na festiwalach filmowych w Cannes i w Berlinie w latach 1956 i 1957 poprawiły jego pozycję i pozwoliły na twórczą swobodę^[3]. Zrealizował ponad 40 filmów, 140 przedstawień teatralnych, kilkanaście spektakli telewizyjnych; napisał kilkanaście scenariuszy dla innych reżyserów. Jest czołowym przedstawicielem tzw. kina autorskiego.

Ojciec Ingmara Bergmana, Erik
(1886–1970)

Ingmar Bergman w czasie pracy nad
filmem *Tam, gdzie rosną poziomki*
(1957)

Z okazji 50-lecia Festiwalu w Cannes ówczesny dyrektor tegoż festiwalu Gilles Jacob poprosił wszystkich żyjących laureatów Złotej Palmy o wybranie laureata Palmy Palm, największego ich zdaniem żyjącego filmowca. Wybór padł na Bergmana.

Charakterystyka twórczości

Psychologia i biologia

Większość jego filmów to pesymistyczne dramaty psychologiczne, za pomocą których ukazał nieograniczone psychologiczne możliwości kina jako medium. Jego filmy są zarazem bardzo osobiste i bardzo uniwersalne; zawierają spójną wizję człowieka i świata. Przez całą twórczość Bergmana przewijają się pewne stałe motywy: samotność, trudności w kontakcie z drugim człowiekiem, upokorzenie, człowiek wobec śmierci i cierpienia. Cechuje Bergmana niezwykła dosadność, a nawet okrucieństwo w przeprowadzaniu psychicznej wiwisekcji, operowaniu bezlitosnym, biologicznym konkretem, zwłaszcza w przedstawianiu seksualności i śmierci.

Kwestia istnienia Boga

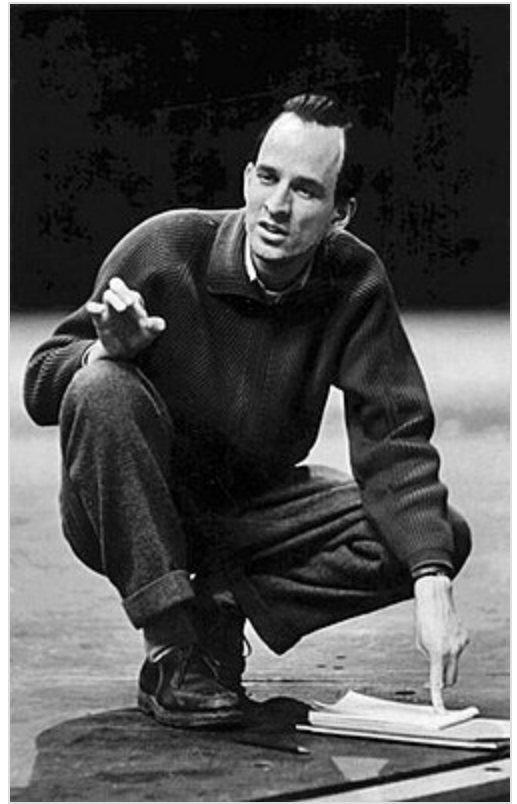
Ta sekcja od 2025-11 może zawierać twórczość własną lub niezweryfikowane informacje.

Pomóż Wikipedii poprawić artykuł na podstawie weryfikowalnych źródeł.

Dokładniejsze informacje o tym, co należy poprawić, być może znajdują się w [dyskusji tej sekcji](#).

Po wyeliminowaniu niedoskonałości należy usunąć szablon {{Dopracować}} z tej sekcji.

Kwestia istnienia Boga jest jednym z najważniejszych problemów w twórczości Bergmana, który był synem luterńskiego pastora^[3]. W początkowej fazie zadaje on rozpaczliwie pytanie o jego istnienie. Szczytowym tego przykładem jest *Siódma pieczęć*, w której rycerz Antonius Block gra w szachy ze Śmiercią. Tytuł filmu pochodzi z wersetu Apokalipsy św. Jana. Reżyser nawiązuje do wydarzeń z XIV, kiedy to w Europie szalała dżuma. Bergman pokazuje, śmierć w sposób symboliczny, objawia się siedem razy tak w Apokalipsie^[4]. Usiłuje się od niej dowiedzieć, co jest po drugiej stronie. Ale nawet Śmierć tego nie wie.

Ingmar Bergman (1958)

Ingmar Bergman (1965)

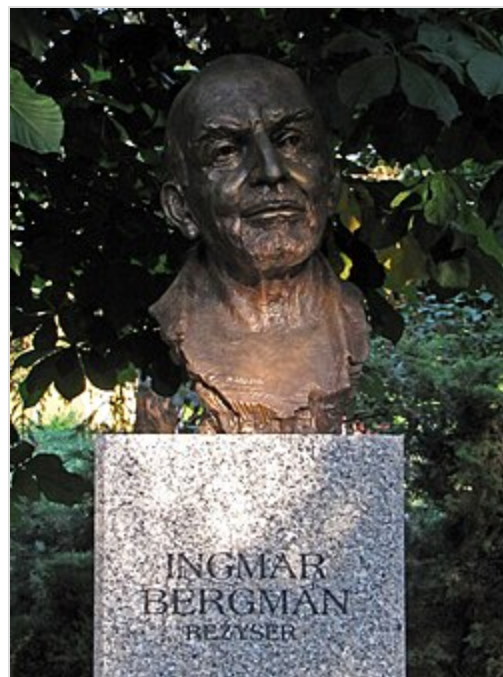
Grób Ingmara Bergmana i Ingrid von Rosen na wyspie Fårö

Przełomowy okres w twórczości Bergmana następuje w latach 60.; jego wyrazem jest np. *Milczenie*. Okres ten to czas rozpaczliwego krzyku wobec konstatacji, że Boga jednak nie ma. Dowodem na nieistnienie Boga jest dla Bergmana kształt świata, składającego się niemal wyłącznie z cierpienia. Hipoteza, że taki świat stworzył Bóg, jest dla Bergmana niedopuszczalna, niemoralna.

W dalszej części twórczości Bergman przechodzi nad tym do porządku dziennego, zajmuje się już relacjami między ludźmi, skoro badanie relacji między człowiekiem a Bogiem jest bezpodstawne wobec nieistnienia Boga. Ten Bóg odbija się wciąż jednak echem, jako swego rodzaju kategoria kulturowa i psychiczna, ale już nikt w Niego w filmach Bergmana nie wierzy. Nawet pastor w filmie *Szepty i krzyki* mówi, modląc się, że Niebo jest puste i okrutne. A pastor w *Gościach Wieczery Pańskiej* odprawia wprawdzie nabożeństwo w kościele, ale sam już w Boga nie wierzy; kościół jest pusty, pastora słucha tylko jedna kobieta i na dodatek tylko dlatego, że jest w nim zakochana.

Pomimo całego pesymizmu twórczości Bergmana jest w niej coś bardzo konstruktywnego: konstatacja, że Boga nie ma, nie oznacza, że życie jest bez sensu ani że nie istnieje inne sacrum. Sacrum tkwi dla Bergmana w drugim człowieku.

Popiersie Ingmara Bergmana w Kielcach^[1]

Poglądy

Ingmar Bergman w młodości fascynował się ruchem nazistowskim i Adolfem Hitlerem. Uznawał go za „pełnego charyzmy”, który „elektryzował tłum”^[5]. Dla młodego Bergmana zagrożeniem był wówczas bolszewizm, nie nazizm^[5]. Opinię o nazizmie Bergman zmienił dopiero, gdy dowiedział się o zbrodniach popełnianych w nazistowskich obozach koncentracyjnych^[5]. Aktor Stellan Skarsgård wspominał Bergmana jako jedyną znaną mu osobę, która „płakała na wieść o śmierci Hitlera”^[6]. Bergman prowokacyjnie opowiadał o sobie w wywiadzie z 1956 roku: „Zawsze byłem burżuazyjny, konserwatywny, reakcyjny – jak zwał, tak zwał”^[7]. Mimo to od połowy lat 60. wspierał Szwedzką Socjaldemokratyczną Partię Robotniczą w podzięcie za obfite wsparcie państwowe dla jego projektów^[8]. Gdy w 1976 władze jednak aresztowały go za unikanie płacenia podatków (cofnęły później zarzuty wobec niego), reżyser wyemigrował do Niemiec. Film *Fanny i Aleksander* był wobec tego często interpretowany jako krytyka wobec socjalistów i pogodzenie się reżysera z własną burżuazyjną przeszłością^[9].

Życie prywatne

Małżonki:

- Else Fisher (od 1943 do 1947^[10]);
- Ellen Lundström (od 1947 do 1952^[10]);

- Gun Grut (od 1952 do 1959^[10]);
- Käbi Laretei (od 1959 do 1969^[10]);
- Ingrid von Rosen (od 1971 do jej śmierci w 1995^[10]).

Dzieci:

- Lena (ur. 1943, z Else Fisher^[10]);
- Eva (ur. 1945^[10], z Ellen Lundström
mężem Evy był szwedzki pisarz Henning Mankell;
- Jan (ur. 1946^[10], z Ellen Lundström);
- bliźnięta Mats i Anna (ur. 1948^[10], z Ellen Lundström);
- Lill-Ingmar (ur. 1951^[10], z Gun Grut);
- Maria (ur. 1959, z Ingrid von Rosen^[10]);
- Daniel (ur. 1962^[10], z Käbi Laretei);
- Linn (ur. 1966, z Liv Ullmann^[10]).

Nagrody

- 1948 – nominacja do Złotych Lwów za film Muzyka w ciemności
- 1948 – nominacja do nagrody Złota Palma – udział w konkursie głównym za film Okręt do Indii
- 1955 – nominacja do nagrody Złota Palma – udział w konkursie głównym za film Uśmiech nocy
- 1955 – Nagroda specjalna jury Festiwalu w Cannes za film Uśmiech nocy
- 1957 – Nagroda specjalna jury Festiwalu w Cannes za film Siódma pieczęć
- 1958 – Złoty Niedźwiedź w Berlinie za film Tam, gdzie rosną poziomki
- 1958 – Złota Palma za najlepszą reżyserię na Festiwalu w Cannes za film U progu życia
- 1958 – nominacja do nagrody Złota Palma – udział w konkursie głównym za film U progu życia
- 1959 – Nagroda Specjalna Jury na 20. MFF w Wenecji za film Twarz; nominacja do Złotego Lwa
- 1960 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy scenariusz za film Tam, gdzie rosną poziomki
- 1961 – Oscar w kategorii najlepszy film nieanglojęzyczny za film Źródło
- 1961 – nominacja do nagrody Złota Palma – udział w konkursie głównym za film Źródło
- 1961 – Nagroda specjalna jury Festiwalu w Cannes za film Źródło
- 1962 – nominacja do Złotego Niedźwiedzia w Berlinie za film Jak w zwierciadle
- 1963 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy scenariusz za film Jak w zwierciadle
- 1965 – Guldbagge w kategorii najlepszy reżyser za film Milczenie
- 1971 – Nagroda im. Irvinga G. Thalberga
- 1974 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy film za Szepty i krzyki
- 1974 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy scenariusz i adaptacja za Szepty i krzyki
- 1974 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy reżyser za Szepty i krzyki
- 1975 – David di Donatello w kategorii najlepszy reżyser za Szepty i krzyki
- 1976 – nominacja do Césara w kategorii najlepszy film obcojęzyczny za Czarodziejski flet
- 1977 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy reżyser za Twarzą w twarz
- 1979 – Złoty Glob w kategorii najlepszy film obcojęzyczny za Jesienną sonatę
- 1979 – nominacja do Césara w kategorii najlepszy film obcojęzyczny za Jesienną sonatę

- 1979 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy scenariusz oryginalny za *Jesienną sonatę*
- 1983 – nagroda FIPRESCI na Festiwalu w Wenecji za *Fanny i Aleksander*
- 1983 – Guldbagge w kategorii najlepszy reżyser za film *Fanny i Aleksander*
- 1984 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy film obcojęzyczny za film *Fanny i Aleksander*
- 1984 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy reżyser za *Fanny i Aleksander*
- 1984 – nominacja do Oscara w kategorii najlepszy scenariusz oryginalny za *Fanny i Aleksander*
- 1984 – nominacja do nagrody BAFTA w kategorii najlepszy film obcojęzyczny za *Fanny i Aleksander*
- 1984 – David di Donatello w kategorii najlepszy film zagraniczny za *Fanny i Aleksander*
- 1984 – David di Donatello w kategorii najlepszy reżyser za *Fanny i Aleksander*
- 1984 – David di Donatello w kategorii najlepszy scenariusz za *Fanny i Aleksander*
- 1984 – Złoty Glob w kategorii najlepszy film obcojęzyczny za *Fanny i Aleksander*
- 1984 – nominacja do Złotego Globu w kategorii najlepszy reżyser za *Fanny i Aleksander*
- 1984 – César w kategorii najlepszy film zagraniczny za *Fanny i Aleksander*
- 1993 – Guldbagge w kategorii najlepszy scenariusz za film *Dobre chęci*
- 2004 – nominacja do Césara w kategorii Najlepszy film zagraniczny za film *Sarabanda* (2003)

Filmografia

Reżyseria

- 1946 *Kryzys* (szw. „Kris”)
- 1946 *Deszcz pada na naszą miłość* (*Det regnar på vår kärlek*)
- 1947 *Okręt do Indii* („Skepp till Indialand”)
- 1948 *Muzyka w ciemności* („Musik i mörker”)
- 1948 *Miasto portowe* („Hamnstad”)
- 1949 *Więzienie* („Fängelse”)
- 1949 *Pragnienie* („Törst”)
- 1950 *Oda do radości* („Till glädje”. ang. „To Joy”)
- 1950 *To się tu nie zdarza* („Sånt händer inte här”)
- 1951 *Letni sen* („Sommarlek”)
- 1952 *Kobiety czekają* („Kvinnors väntan”)
- 1953 *Wakacje z Moniką* („Sommaren med Monika”)
- 1953 *Wieczór kuglarzy* („Gycklarnas afton”)
- 1954 *Lekcja miłości* („En Lektion i kärlek”)
- 1955 *Marzenia kobiet* („Kvinnodröm”)
- 1955 *Uśmiech nocy* („Sommarnattens leende”)
- 1957 *Siódma pieczęć* („Det Sjunde inseglet”)
- 1957 *Przybycie pana Sleemana* („Herr Sleeman kommer”)

Scenariusz

- 1944 *Skandal* („Hets”)
- 1946 *Det regnar på vår kärlek*
- 1946 *Kryzys* („Kris”)
- 1947 *Kobieta bez twarzy* („Kvinna utan ansikte”)
- 1947 *Okręt do Indii* („Skepp till India land”)
- 1948 *Eva*
- 1948 *Miasto portowe* („Hamnstad”)
- 1949 *Więzienie* („Fängelse”)
- 1950 *Oda do radości* („Till glädje”. „To Joy”)
- 1950 *Kiedy miasto śpi* („Medan staden sover”)
- 1951 *Letni sen* („Sommarlek”)
- 1951 *Rozwódka* („Frånskild”)
- 1952 *Kobiety czekają* („Kvinnors väntan”)
- 1953 *Wieczór kuglarzy* („Gycklarnas afton”)
- 1953 *Wakacje z Moniką* („Sommaren med Monika”)
- 1954 *Lekcja miłości* („En Lektion i kärlek”)
- 1955 *Uśmiech nocy* („Sommarnattens leende”)
- 1955 *Marzenia kobiet* („Kvinnodröm”)

- 1957 *Tam, gdzie rosną poziomki* („Smultronstället”)
- 1958 *Venetianskan*
- 1958 *U progu życia* („Nära livet”)
- 1958 *Rabies*
- 1958 *Twarz* („Ansiktet”)
- 1960 *Źródło* („Jungfrukällan”)
- 1960 *Oväder*
- 1960 *Oko diabła* („Djävulens öga”)
- 1961 *Jak w zwierciadle* („Såsom i en spegel”)
- 1962 *Goście Wieczery Pańskiej* („Nattvardsgästerna”)
- 1963 *Drömspel, Ett*
- 1963 *Milczenie* („Tystnaden”)
- 1964 *O tych paniach* („För att inte tala om alla dessa kvinnor”)
- 1965 *Don Juan*
- 1966 *Persona*
- 1967 *Stimulantia*
- 1968 *Godzina wilka* („Vargtimmen”)
- 1968 *Hańba* („Skammen”)
- 1969 *Fårödokument 1969*
- 1969 *Rytuał* („Riten”)
- 1969 *Namiętności* („En Passion”)
- 1971 *Dotyk* („Beröringen”)
- 1972 *Szepty i krzyki* („Viskningar och rop”)
- 1973 *Sceny z życia małżeńskiego* („Scener ur ett äktenskap”)
- 1974 *Misanthropen*
- 1975 *Czarodziejski flet* („Trollflöjten”)
- 1976 *Twarzą w twarz* („Ansikte mot ansikte”)
- 1977 *Jajo węża* („The Serpent's Egg”)
- 1978 *Jesienna sonata* („Höstsonaten”)
- 1979 *Fårö-dokument 1979*
- 1980 *Z życia marionetek* („Aus dem Leben der Marionetten”)
- 1982 *Fanny i Aleksander* („Fanny och Alexander”)
- 1983 *Hustruskolan*
- 1984 *Po próbie* („Efter repetitionen”)
- 1986 *De Två saliga*
- 1986 *Twarz Karin* („Karins ansikte”)
- 1986 *Dokument Fanny och Alexander*
- 1992 *Markisinnan de Sade*
- 1993 *Backanterna*
- 1956 *Ostatnia para wychodzi* („Sista paret ut”)
- 1956 *Siódma pieczęć* („Det Sjunde inseglet”)
- 1957 *Nattens ljus*
- 1957 *Tam, gdzie rosną poziomki* („Smultronstället”)
- 1958 *Twarz* („Ansiktet”)
- 1958 *U progu życia* („Nära livet”)
- 1960 *Oko diabła* („Djävulens öga”)
- 1961 *Raj* („Lustgården”)
- 1961 *Jak w zwierciadle* („Såsom i en spegel”)
- 1963 *Milczenie* („Tystnaden”)
- 1963 *Trämalning*
- 1963 *Goście Wieczery Pańskiej* („Nattvardsgästerna”)
- 1964 *O tych paniach* („För att inte tala om alla dessa kvinnor”)
- 1966 *Persona*
- 1967 *Stimulantia*
- 1968 *Godzina wilka* („Vargtimmen”)
- 1968 *Hańba* („Skammen”)
- 1969-1967 *Rytuał* („Riten”)
- 1969 *Namiętności* („En Passion”)
- 1970 *Reservatet*
- 1970 *The Lie*
- 1971 *Dotyk* („Beröringen”)
- 1972 *Szepty i krzyki* („Viskningar och rop”)
- 1973 *Sceny z życia małżeńskiego* („Scener ur ett äktenskap”)
- 1975 *Czarodziejski flet* („Trollflöjten”)
- 1976 *Twarzą w twarz* („Ansikte mot ansikte”)
- 1977 *A Little Night Music*
- 1977 *Jajo węża* („The Serpent's Egg”)
- 1978 *Jesienna sonata* („Höstsonaten”)
- 1980 *Z życia marionetek* („Aus dem Leben der Marionetten”)
- 1982 *Fanny i Aleksander* („Fanny och Alexander”)
- 1984 *Po próbie* („Efter repetitionen”)
- 1986 *Twarz Karin* („Karins ansikte”)
- 1986 *Dokument Fanny och Alexander*
- 1990 *A Little Night Music*
- 1992 *Markisinnan de Sade*

- 1995 *Ostatni* („Sista skriket”)
- 1997 *W obecności kłowna* (*Puszy się i miota* „Larmar och gör sig till”)
- 2000 *Bildmakarna*
- 2003 *Sarabanda* („Saraband”)
- 1992 *Niedzielne dzieci* („Söndagsbarn”)
- 1992 *Dobre chęci* („Den Goda viljan”)
- 1995 *Ostatni* („Sista skriket”)
- 1996 *Intymne zwierzenia* („Enskilda samtal”)
- 1997 *W obecności kłowna* („Larmar och gör sig till”)
- 2000 *Wiarołomni* („Trolösa”)
- 2003 *Sarabanda* („Saraband”)

Przypisy

1. Popiersie w Kielcach, w Alei Sław na Skwerze Harcerskim autorstwa Arkadiusza Latosa
2. TSPDT – Ingmar Bergman (<http://www.theyshootpictures.com/bergmaningmar.htm>). s. They Shoot Pictures, Don't They?. [dostęp 2018-12-08]. (ang.).
3. *Światowa encyklopedia filmu religijnego*. Marek Lis i Adam Garbicz (red.). Kraków: Biały Kruk, 2007, s. 43. ISBN 978-83-60292-30-3.
4. Joanna Wojnicka, Olga Katafiasz, *Słownik wiedzy o filmie*, Bielsko-Biała: Wydawnictwo Park, 2005, s. 269, ISBN 978-83-7266-325-2.
5. *Bergman admits Nazi past* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/441057.stm>) [online], BBC News, 7 września 1999 [dostęp 2025-07-12] (ang.).
6. Christian Blauvelt, *Was Ingmar Bergman Really a Nazi? Stellan Skarsgård Saying the Director 'Cried When Hitler Died' Reopens the Issue* (<https://www.indiewire.com/news/general-news/ingmar-bergman-nazi-supporter-explainer-stellan-skarsgard-1235137955/>), „IndieWire”, 11 lipca 2025 [dostęp 2025-07-12] (ang.).
7. Hedling 2021 ↓, s. 273.
8. Hedling 2021 ↓, s. 274.
9. Hedling 2021 ↓, s. 283.
10. *Kalendarium* (<https://www.wydawnictwoalbatros.com/fragmenty/INGMAR%20BERGMAN.%20LOVE,%20SEX%20AND%20BETRAYAL.pdf>). W: Thomas Sjöberg: *Ingmar Bergman. Miłość, seks i zdrada*. Wydawnictwo Albatros. ISBN 978-83-8125-335-2.

Bibliografia

Podmiotowa

Książki, scenariusze i opowiadania I. Bergmana opublikowane w Polsce:

- *Malowidło na drzewie*, „Życie Literackie” 1960 nr 39.
- *Scenariusze* (*Wieczór kuglarzy*, *Siódma pieczęć*, *Tam, gdzie rosną poziomki*, *Persona*, *Szepty i krzyki*), Warszawa 1978 (1987).
- *Sceny z życia małżeńskiego*, Poznań 1975.
- *Jajo węża. Sonata jesienna*, Warszawa 1980.
- *Po próbie* „Dialog” nr 6 1986.
- *Fanny i Aleksander. Z życia marionetek*, Warszawa 1987.

- *Krótsze opowiadanie o jednym z najwcześniejszych wspomnień z dzieciństwa Kuby Rozpruwacza*, „Kino” 1991 nr 5.
- *Laterna magica*, Warszawa 1991 (autobiografia).
- *Obrazy*, Warszawa 1993 (autobiografia).
- *Ostatni krzyk*, „Dialog” 1993 nr 12.
- *Niedzielne dziecko*, Warszawa 1994.
- *Puszy się i miota*, „Dialog” 1995 nr 4.
- *Dobre chęci*, Warszawa 1995.
- *Ryba. Farsa filmowa*, „Kwartalnik Filmowy” 1996 nr 14.
- *Miłość bez kochanków*, „Kwartalnik Filmowy” 2002 nr 39-40.
- *Rozmowy poufne*, Warszawa 1996.

Przedmiotowa

- J. Donner, *The Personal Vision of Ingmar Bergman*, Bloomington 1964 (przekł. ang. ze szw.).
- „Film na Świecie” 1974 nr 5 (nr monograficzny).
- Hedling E., *Return to the bourgeoisie: Fanny and Alexander in Swedish politics*, [w:] E. Hedling (red.), *Ingmar Bergman: An enduring legacy*, Lund University Press, 2021, s. 270–284, ISBN 978-91-985577-0-1.
- A. Helman, *Dramaturgia Ingmara Bergmana*, „Dialog” 1974 nr 6.
- M. Koskinen, *Epilog – miejsca gry pamięci*, „Kwartalnik Filmowy” 2002 nr 39-40.
- „Kultura Filmowa” 1969 nr 11/12 (nr monograficzny).
- T. Szczepański, *Zwierciadło Bergmana*, Gdańsk 1999.
- E. Wilde, *Rodowód kulturowy techniki autotematycznej w filmach Ingmara Bergmana*, [w:] *Szkice z teorii filmu*, red. A. Helman, Katowice 1978.
- Lesław Czapliński, „Motywy-klucze do twórczości Bergmana”, [w:] *Ingmar Bergman*, Kraków 1993.
- Lesław Czapliński, „Bergman – mistrz scenicznego szczegółu” (o twórczości scenicznej Ingmara Bergmana) + wykaz realizacji teatralnych, [w:] *Ingmar Bergman*, Kraków 1993.
- Stanisław Błaszczyna, „Bergman a symbole” (<http://wizjalokalna.wordpress.com/2012/04/20/bergman-a-symbole/>), „KINO” 1989 nr 11. [dostęp 2101-12-15]

Linki zewnętrzne

Zobacz wiadomość w serwisie Wikinews pt. **Zmarł Ingmar Bergman**

- *Ingmar Bergman* (<https://www.imdb.com/name/nm0000005/>) w bazie *IMDb* (ang.)
- *Ingmar Bergman* (<https://www.filmweb.pl/person/ingmar.bergman>) w bazie *Filmweb*
- *Ingmar Bergman Face to Face* (<http://www.ingmarbergman.se/>) (ang.)
- *Ingmar Bergman Swedish Posters* (<http://www.samlaren.org/bergman/>) (ang.)
- *Bergmanorama: The magic works of Ingmar Bergman* (<https://web.archive.org/web/20140301073344/http://bergmanorama.webs.com/>). *bergmanorama.webs.com*. [zarchiwizowane z tego adresu (<http://bergmanorama.webs.com/>) (2014-03-01)]. (ang.).
- *The Religious Affiliation of Ingmar Bergman* (https://web.archive.org/web/20070404055136/http://www.adherents.com/people/pb/Ingmar_Bergman.html). *adherents.com*. [zarchiwizowane z tego adresu (http://www.adherents.com/people/pb/Ingmar_Bergman.html) (2007-04-04)]. (ang.).

- [Senses of Cinema: Great Directors Critical Database \(http://www.sensesofcinema.com/2002/great-directors/bergman/\)](http://www.sensesofcinema.com/2002/great-directors/bergman/) (ang.)
 - [Ingmar Bergman na zdjęciach \(http://fototeka.fn.org.pl/strona/wyszukiwarka.html?key=Bergman+Ingmar&search_type=osoba\)](http://fototeka.fn.org.pl/strona/wyszukiwarka.html?key=Bergman+Ingmar&search_type=osoba) w bazie Filmoteki Narodowej „Fototeka”
 - [Plakaty do filmów Ingmara Bergmana \(http://gapla.fn.org.pl/szukaj.html?typ=rezyseria&q=Ingmar+Bergman\)](http://gapla.fn.org.pl/szukaj.html?typ=rezyseria&q=Ingmar+Bergman) w galerii plakatu filmowego Filmoteki Narodowej „Gapla”
-

Źródło: „https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Ingmar_Bergman&oldid=80207690”